

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

meddelat i Stockholm den 21 december 2020

Mål nr

Ö 5292-19

PARTER

Klagande

SE

Ombud: Advokat MK

Motpart

Riksåklagaren

Box 5553

114 85 Stockholm

SAKEN

Tillstånd till prövning i hovrätt av mål om våldsamt motstånd

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Svea hovrätts beslut 2019-09-10 i mål B 8627-19

Dok.Id 193099

HÖGSTA DOMSTOLEN	Postadress	Telefon 08-561 666 00	Expeditionstid
Riddarhustorget 8	Box 2066	Telefax -	08:45–12:00
	103 12 Stockholm	E-post:	13:15–15:00
		hogsta.domstolen@dom.se	
		www.hogstodomstolen.se	

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Med ändring av hovrättens beslut meddelar Högsta domstolen tillstånd till prövning i hovrätten av SEs överklagande.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

SE har yrkat att Högsta domstolen ska meddela tillstånd till målets prövning i hovrätten.

Riksåklagaren har ansett att hovrättens beslut ska undanröjas och målet återförvisas dit för ny prövning av frågan om prövningstillstånd.

SKÄL

Bakgrund

1. SE åtalades för ringa stöld och våldsamt motstånd. Enligt gärningsbeskrivningen hade han olovligen tagit varor från en butik och därefter satt sig till motvärn för att hindra väktare som skulle gripa honom. Åklagaren åberopade som bevisning bl.a. förhör med väktarna. Tingsrätten ansåg att det utifrån väktarnas uppgifter var utrett att han gjort sig skyldig till våldsamt motstånd i enlighet med åtalet. Han dömdes därför mot sitt nekande enligt åtalet i den delen. Åtalet för ringa stöld ogillades. Påföljden bestämdes till dagsböter.
2. SE överklagade och yrkade att han skulle frikännas från ansvar för våldsamt motstånd. Åklagaren överklagade anslutningsvis och yrkade att SE skulle dömas för ringa stöld. I en kompletterande skrift till hovrätten åberopade SE förhör med ett nytt vittne som enligt honom hade sett gripandet. Hovrätten har inte meddelat prövningstillstånd.

Frågan i målet

3. Frågan i målet är främst när prövningstillstånd ska meddelas i hovrätten i fall då den tilltalade i ett brottmål åberopar ny muntlig bevisning.

Rättsliga utgångspunkter*Kravet på prövningstillstånd i hovrätten i brottmål*

4. För att hovrätten ska pröva ett överklagande av en dom i brottmål krävs prövningstillstånd när den tilltalade som enda påföljd har dömts till böter eller frikänts från ansvar för brott för vilket det inte är föreskrivet svårare straff än fängelse i sex månader. Prövningstillstånd ska meddelas om det finns anledning att betvivla riktigheten av det slut som tingsrätten har kommit till (ändringsdispens), om det inte utan att sådant tillstånd meddelas går att bedöma riktigheten av det slut som tingsrätten har kommit till (granskningsdispens), om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre rätt (prejudikatdispens), eller om det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet (extraordinär dispens). (Se 49 kap. 13 och 14 §§ rättegångsbalken.)

5. Reglerna om prövningstillstånd i hovrätt är obligatoriska. Om någon av dispensgrunderna föreligger ska hovrätten alltså meddela prövningstillstånd. Tillståndsprövningen är inte begränsad till de omständigheter som klaganden har anfört i överklagandet, utan hovrätten måste självant försöka utröna om det finns skäl att meddela prövningstillstånd. Hovrätten har ett särskilt ansvar för detta när det gäller överklaganden i brottmål och andra indispositiva mål. (Se t.ex. NJA 2010 s. 461 p. 4 och NJA 2019 s. 151 p. 10.)

Ändrings- och granskningsdispens

6. Tillämpningen av regeln om ändringsdispens ska präglas av generositet; alla avgöranden som bedöms som tveksamma ska tas upp till fullständig prövning. Genom regeln om granskningsdispens har lagstiftaren ytterligare

velat motverka risken för att felaktiga tingsrättsavgöranden inte blir omprövade i hovrätt. (Se bl.a. ”Marginalen” NJA 2018 s. 1062 p. 10.)

7. Bestämmelserna om ändrings- och granskningsdispens överlappar delvis varandra. Förutsättningarna för tillämpning av ändringsdispens ska i första hand prövas när det finns en särskild eller konkret anledning att betvivla riktigheten av tingsrättens avgörande. I de fall då det inte finns några sådana särskilda eller konkreta skäl som ger anledning att betvivla riktigheten av det slut som tingsrätten kommit till är det i stället naturligt att utgå från bestämmelsen om granskningsdispens. (Se bl.a. NJA 2009 s. 738.)

Handläggningen av frågan om prövningstillstånd när ny bevisning åberopas

8. I förarbetena till bestämmelserna om prövningstillstånd i hovrätt anges att om klaganden åberopar nya omständigheter eller bevis, måste hovrätten som ett led i tillståndsprövningen bedöma om det finns skäl att tillåta att omständigheterna eller bevisningen åberopas och, om så är fallet, om detta nya material kan påverka utgången i målet. Att denna prövning ska ske som ett led i bedömningen av själva tillståndsfrågan innebär bl.a. att något beslut i frågan om tillåtande av nya bevis eller nya omständigheter inte ska fattas på detta stadium. (Se prop. 2004/05:131 s. 260.)

Möjligheterna för en tilltalad att åberopa ny muntlig bevisning i hovrätten

9. Till skillnad från vad som gäller i dispositiva tvistemål finns det i brottmål inga särskilda hinder mot att åberopa ny bevisning i hovrätten. Liksom i tingsrätten är det i stället främst 35 kap. 7 § rättegångsbalken om avvisning av bevisning som avgör vilken bevisning som ska tillåtas i målet. Om det som åberopas syftar till att bevisa en omständighet som har betydelse i målet och inget hindrar att bevisningen tas upp, är utrymmet för att avvisa åberopad bevisning i allmänhet mycket litet (jfr NJA 2007 s. 547, jfr även artikel 6.3 d i Europakonventionen).

Betydelsen av att den tilltalade åberopar ny muntlig bevisning i hovrätten

10. Det är normalt förenat med stora svårigheter att bedöma värdet av muntlig bevisning och vilken betydelse sådan bevisning kan få för utgången i ett mål utan att bevisningen tas upp. I vissa fall kan det dock vara tydligt att bevisning, som i och för sig ska tillåtas, inte kan påverka utgången i målet. I sådana fall utgör den nya bevisningen inte skäl att meddela prövningstillstånd.

11. Om det å andra sidan visserligen inte står klart att bevisningen inte kommer att påverka utgången i målet, men mycket talar för att så är fallet, kan det finnas anledning för hovrätten att förordna om skriftväxling innan frågan om prövningstillstånd avgörs. Därigenom kan domstolen få ett bättre underlag för att bedöma vilket värde den nya bevisningen kan tänkas ha.

12. I många fall är det dock inte möjligt, ens med skriftväxling, att i förväg dra slutsatsen att den nya bevisningen inte kommer att påverka målets utgång. I så fall ska prövningstillstånd meddelas.

13. Om det till följd av den nya bevisningen finns anledning att betvivla riktigheten i det slut tingsrätten kommit till finns skäl för ändringsdispens (jfr t.ex. "Marginalen" p. 21). Är det inte möjligt att bedöma vilken betydelse som bevisningen kan få för målets utgång finns i stället skäl för granskningsdispens (jfr NJA 2019 s. 151 p. 17).

14. Även om det i övrigt saknas skäl för det kan det i ett enskilt fall vara nödvändigt att meddela prövningstillstånd, om ett beslut att inte meddela sådant tillstånd skulle stå i strid med Europakonventionen (se NJA 2004 s. 393).

15. Huruvida skriftväxling ska ske innan frågan om prövningstillstånd avgörs måste hovrätten bedöma utifrån en lämplighetsprövning i det enskilda fallet. Detsamma gäller frågan om vilken utredning hovrätten ska ta del av som underlag för sitt beslut om prövningstillstånd.

Bedömningen i detta fall

16. Utredningen utvisar inte att något rättegångsfel har förekommit vid hovrättens handläggning. Det finns därför inte, så som riksåklagaren har gjort gällande, grund för undanröjande och återförvisning.

17. SE har åberopat det nya vittnesförhøret för att motbevisa omständigheter som har betydelse för målets utgång. Det har inte framkommit att det finns skäl att avvisa förhøret.

18. Det är inte möjligt att i förväg dra slutsatsen att den nya bevisningen inte kommer att påverka målets utgång. Utan att ta del av förhøret och övrig utredning i målet går det inte att bedöma vilken betydelse som bevisningen kan få. Det finns därmed anledning att meddela granskningsdispens. SE ska således beviljas prövningstillstånd i hovrätten.

I avgörandet har deltagit justitieråden Anders Eka, Ann-Christine Lindeblad, Dag Mattsson, Malin Bonthron (referent) och Johan Danelius
Föredragande har varit justitiesekreteraren Jimmy Mikaelsson